

Po wystąpieniu rozpoczęła się dyskusja. Jej uczestnicy pytali o perspektywę wejścia Polski do EWG i NATO i losy budowanej w kraju demokracji. W opinii T. Mazowieckiego odpowiedź na pierwsze pytanie nie była prosta. Przede wszystkim należy doprowadzić do stowarzyszenia Polski z EWG i stworzenia ściśle wzajemnych powiązań gospodarczych, co w dalszej perspektywie ułatwi otrzymanie pełnego członkostwa w tej organizacji. Jeżeli chodzi o przystąpienie do paktu północnoatlantyckiego, to w najbliższej przyszłości należy wykluczyć taką możliwość. Zdaniem T. Mazowieckiego w Europie należałoby budować takie szerokie struktury, które umożliwiłyby wszystkim jej mieszkańcom życie w bezpiecznych granicach.

Nawiązując do następnego pytania, T. Mazowiecki odparł, że jego głównym zadaniem była budowa państwa prawa, opartego na tolerancji przekonanych z innym parlamentem typu zachodnioeuropejskiego. Inni uczestnicy dyskusji zadali pytania dotyczące szczegółów traktatu granicznego, emigracji polskiej do RFN, redukcji polskiego zadłużenia, pojednania polsko-niemieckiego i współpracy gospodarczej z sąsiadami zza Odry. T. Mazowiecki w miarę swoich możliwości starał się wyczerpująco odpowiedzieć na postawione kwestie. Towarzyszący mu Jerzy Osiatyński, były szef Komisji Planowania jego rządu, udzielał uzupełniających wyjaśnień w zagadnieniach dotyczących gospodarki i wymiany handlowej pomiędzy Polską i RFN.

Bogdan Koszel

BADANIA DZIEJÓW EUROPY WSCHODNIEJ W RFN

Dnia 22 marca 1991 r. Erwin Oberländer, profesor historii na Uniwersytecie w Mainz, wygłosił w Instytucie Zachodnim referat poświęcony badaniom dziejów Europy Wschodniej w RFN.

Prelegent przypomniał krótko okoliczności towarzyszące narodzinom *Ostforschung* u schyłku ubiegłego stulecia. Podkreślił, iż jedną z najważniejszych przesłanek były potrzeby niemieckiej ekspansji gospodarczej. Zainteresowania ekonomiczne nadawały charakterystyczny rys badaniom Europy Wschodniej. Jednak po I wojnie ujawniły się w nich motywy związane z ideologią volkistowską, motywy nie wolne od politycznego podtekstu, co znalazło swój wyraz w okresie nazistowskim, kiedy *Ostforschung* odegrała rolę służebną w ekspansji na Wschód.

Następnie prof. Oberländer zarysował warunki rozwoju badań historycznych nad Europą Wschodnią po 1945 r., wskazując przy tym, że dziedziny tej nie należy traktować jako oddzielnego kierunku badawczego. Badania historyczne Europy Wschodniej stanowią bowiem integralną część badań historycznych w ogóle. Nie istnieją także specjalne metody badawcze w *Ostforschung*. Spośród przyczyn szybkiego rozwoju instytucjonalnego *Ostforschung* w latach czterdziestych i pięćdziesiątych mówca wskazał na zapotrzebowanie na wiedzę o narodach Europy Wschodniej oraz na zainteresowanie rządu federalnego informacjami o krajach tego regionu ze względu na brak stosunków dyplomatycznych.

Nadmieniał również, że wiedza o utraconych obszarach wschodnich miała spore walory sentymalne dla wypędzonych. Dodatkowym bodźcem było zainteresowanie komunizmem widoczne wśród elit politycznych i opinii publicznej. W okresie tym pojawiła się idea zastąpienia tradycyjnej *Ostforschung* przez tzw.

Ostkunde, łączącą badania historyczne dotyczące byłych obszarów wschodnich, badania dziejów Europy Wschodniej oraz krytykę systemu komunistycznego. W dalszej części prof. E. Oberländer skoncentrował się na strukturze organizacyjnej badań wschodnich, podkreślając szczególną dynamikę rozwoju w latach pięćdziesiątych. Do najważniejszych ośrodków *Ostforschung* zaliczył: *Johann-Gottfried-Herder-Institut* w Marburgu (zał. w 1945), *Osteuropa-Institut* przy Wolnym Uniwersytecie w Berlinie (zał. w 1951), *Osteuropa-Institut* w Monachium (zał. w 1952), *Zentrum für Kontinentale und Agrarforschung* w Gießen (zał. w 1953), *Südostinstitut* w Monachium (zał. w 1930), *Collegium Carolinum* w Monachium (zał. w 1956). Funkcje koordynujące w zakresie badań wschodnich pełni *Johann-Gottfried-Herder-Forschungsrat* w Marburgu (zał. w 1950). Rada ta wraz z Instytutem Herdera jest jedną z wiodących placówek *Ostforschung*. Szczególną rolę odgrywa *Bundesinstitut für ostwissenschaftliche und internationale Studien* w Kolonii (zał. w 1961). Instytut ten spełnia zadania informacyjne wobec rządu i *Bundestagu*, a także oddziałuje na formowanie koncepcji politycznych. Ogółem na 25 uniwersytetach, a więc na wszystkich ważniejszych uczelniach w RFN znajdują się katedry poświęcone historii Europy Wschodniej. Ważną inicjatywą badaczy historii Europy Wschodniej z niemieckiego kręgu językowego było utworzenie w 1980 r. *Verband Osteuropahistoriker*, który liczy obecnie 455 członków. Związek ten ma na celu popieranie kontaktów z historykami krajów Europy Wschodniej. Prof. E. Oberländer przyznał również, że planuje się utworzenie Instytutu Niemiecko-Polskiego w Warszawie. Służyłby on zacieśnieniu współpracy z historykami polskimi.

Po wykładzie nastąpiła krótka dyskusja, w trakcie której prof. J. Krasuski podniósł problem konieczności rozróżnienia dwóch pojęć: *Osteuropa* i *Ostmittleuropa*, a prof. J. Kozeński natomiast zaproponował, jakoby antykomunizm był tak bardzo wyczuwalnym komponentem *Ostforschung*.

Uczestnicy spotkania z aplauzem powitali ideę założenia Instytutu Niemiecko-Polskiego oraz wyrazili nadzieję na lokalizację tego ośrodka w zasłużonym dla badań niemcoznawczych Poznaniu.

Krzysztof Malinowski

WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW INSTYTUTU ZACHODNIEGO IM. ZYGMUNTA WOJCIECHOWSKIEGO

W dniu 4 kwietnia 1991 r. w Sali Malinowej Pałacu Działyńskich w Poznaniu odbyło się doroczne Walne Zebranie Członków Instytutu Zachodniego im. Zygmunta Wojciechowskiego.

Zebranie otworzył i przewodniczył Prezes Kuratorium IZ prof. dr hab. Wojciech Wrzesiński. W prezydium zasiadła dyrektor Instytutu prof. dr hab. Anna Wolff-Powęska.

Porządek obrad był następujący:

1. Zagajenie.
2. Sprawozdanie Kuratorium IZ z działalności w 1990 r.
3. Sprawozdanie Dyrektora IZ za 1990 r.
4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.